

Samouprava

GLASILO ŽUPANSKE ZVEZE V LJUBLJANI

LETO 1939 LJUBLJANA, V OKTOBRU 1939 ŠTEV. 10-11

Dr. Fran Ogrin:

Zaščita pred letalskimi napadi.

Oris s splošnega in občinskopravnega vidika.

I. Pojem protiletalske zaščite.

V moderni vojni se sovražnik ne bori samo proti vojaškim silam in napravam nasprotnika, ampak on napada tudi civilne naprave ter skuša škodovati prebivalstvu na življenju in premoženju. S tem naj se zlomi moralna moč in razpoloženje naroda v zaledju. Zato tudi delimo zaščito proti letalskim napadom v vojaško (aktivno) in v civilno (pasivno) zaščito.

Pod pojmom civilne zaščite je razumeti tedaj vse ukrepe (organizacijo) in naprave, katerih namen je zavarovanje življenja in imovine ljudstva pred posledicami sovražnih napadov iz zraka. Da bo civilna obrambna organizacija učinkovita, se mora prilagoditi vrsti in načinu letalskih napadov. Ako tedaj vemo, da meče sovražnik iz letal lahko zažigalne, rušilne, plinske bombe, eventualno tudi bombe z bakterijami, potem je jasno, da mora biti tudi naša obramba, če naj preprečuje oziroma zmanjšuje učinke letalskih bomb, urejena po tem.

II. Obrambna sredstva in naprave.

Nauk o sredstvih zračne zaščite ali boljše protiletalske zaščite predstavlja danes že celo znanost, ki razpolaga z obsežno strokovno literaturo. Ker ni namen tega članka, nuditi v tej stvari izčrpane podatke, bom podal samo kratek pregled.

Pri civilni zaščiti pred letalskimi napadi je predvsem stremeti za tem, da se važni objekti in kraji zakrijejo pred radovednimi sovražnikovimi očmi, kar se doseže z maskiranjem, z umetno zameglitvijo in zatemnitvijo. Ker pa zakrivanje ni vedno možno, oziroma ne zadostuje, je treba organizirati nadaljnjo obrambo.

Obramba proti zažigalnim bombam je razmeroma lahka. Podstrešja naših stanovanjskih hiš morajo biti prazna vse gorljive navlake in lahko vnetljivih premičnih predmetov. Ako je tlak lesen, ga je treba nasuti s peskom. Dalje naj bodo pripravljene primerne gasilne naprave (posode z vodo, ročna brizgalna).

V primeru, da izbruhne požar v večjem obsegu, nastopi v akcijo itak krajevni odbor za zaščito pred letalskimi napadi.

Ako si predočimo, da lahko nosijo bombniki redoma tovor do 1000 in 2000 kg in da tehta ena zažigalna bomba le $\frac{1}{2}$ do 5 kg, potem moremo zaključiti, da predstavljajo zažigalne bombe veliko nevarnost za naša poslopja.

Bolj komplicirana je zaščita proti rušilnim bombam, katerih cilj je razrušenje (podiranje) važnih zgradb. Zoper razdiralne bombe ne moremo zavarovati zgradb samih, ker je učinek teh bomb, težkih od 50 do 1000 kg, naravnost strahoten. V zvezi z letalskimi napadi te vrste je treba rešiti le vprašanje, kako zavarujemo pri tem svoje življenje in drugo imovino, ki ni izpostavljena naravnost učinku bomb. Temu namenu služi načelo pogumnega skrivanja v rovih, predorih (kavernah) in zakloniščih. Zaklonišča se prirejajo v podzemeljskih prostorih (kletih) ali pa v posebnih, v ta namen zgrajenih zaklonih. Navodila o projektiranju in gradnji zaklonišč vsebujejo zakoniti predpisi, pa tudi zasebne brošure. Zakoniti predpisi so obeleženi v uredbi o zaščiti pred napadi iz zraka z dne 15. aprila 1939, Službeni list št. 195/36, v pravilniku o zaščiti pred letalskimi napadi z dne 26. aprila 1939, Službeni list št. 206/37, zlasti pa v enako imenovanem pravilniku z dne 10. avgusta 1939 (IV. del pravilnika o tehnični in gasilski službi). Uredba in vsi pravilniki izhajajo kot ponatis iz »Službenega lista« v knjižicah v založbi tiskarne »Merkur«.

Izmed zasebnih brošur naj omenim tukaj knjižico inž. Stankota Dimnika: »Kako naj si uredimo naše domove za obrambo pred letalskimi napadi«.

Posebno težka je zaščita, ako uporabljaja sovražnik — v nasprotju z Ženevskim protokolom — bombe z bojnimi strupi. Ti ne okužijo samo zraka, ampak ogražajo tudi naše telo. Sredstva proti tem strupom pa so mnogostranska in je protiplinska maska samo eno od zaščitnih sredstev. Strupene pline je treba namreč najprej določiti po njih vrsti in jih potem temu primerno uničevati.

Zakonite predpise o obrambi proti bojnim plinom vsebuje že imenovana uredba, potem pa zlasti pravilnik o zaščiti pred napadi iz zraka in o kemijski službi. Imamo pa tudi že nekaj v slovenščini spisanih brošuric, ki so posvečene splošni, zlasti pa protiplinski obrambi: Dr. Justin Matej: »Zaščita zaledja proti vojnim plinom« (izšla leta 1932); dr. Mavricij Rus: »Kaj moramo vedeti o zračnih napadih« (delo izšlo leta 1935) in inž. Gjorgje Mandrino: »Zaščita civilnega prebivalstva v bodočih vojnah« (1938). Prvo brošuro je založila Prosvetna zveza, druga je izšla v knjižnici Podmladka Rdečega križa, tretja pa se dobi pri avtorju v Ljubljani. Vse knjižice so poceni (4—8 din).

Bombe z bakterijami še niso pravilno preizkušene.

Zaščita proti posledicam bombnih napadov iz zraka zahteva posebej organizirano službo.

Treba je namreč oprezovati na prihod sovražnih letal in naznanjati z dogovorjenimi znaki nevarnost; odstranjevati po rušilnih bombah nastale ruševine, čistiti ceste zaradi vzpostavitve cestnega prometa, gasiti morda nastale požare, določevati in uničevati strupene pline. Ranjencem, poškodovanim med bombnimi napadi, je treba nuditi prvo pomoč v zato določeni zdravniški postaji.

Organizirati in vršiti opisano službo so dolžni v prvi vrsti krajevni odbori za zaščito pred letalskimi napadi, skladno z določbo člena 19., točka 1. a) že omenjene uredbe, pa tudi posamezna podjetja in uradi, v kolikor gre samo za zaščito njih območja in dokler ne pride redna pomoč krajevnega odbora.

III. Koga zadene obveznost protiletalske zaščite?

Po načelu samoohranitve se mora zoper napade iz zraka, naperjene proti življenju in imovini posameznikov, najprvo vsak sam braniti. Ker pa ta obramba ni vedno izvedljiva in je vrhu tega tudi v pozitivnem primeru nezadostna, je treba obrambo organizirati in izpopolniti na družabni podlagi. Zato moremo deliti zaščito proti letalskim napadom na zasebno (individualno) in javno (skupno) zaščito. Na teh osnovah temelje tudi zakoniti predpisi.

a) Zasebna zaščita.

V tem pogledu predpisujejo določbe čl. 12., točka 2. c) uredbe in točka 12. že imenovanega pravilnika z dne 26. aprila 1939 zlasti gradnjo zaklonišč v vseh velikih (večjih) zasebnih in javnih zgradbah. Vendar je pa ta obveznost v pogledu že obstoječih zasebnih poslopij podana samo tedaj, ako se nahajajo v njih podzemeljski prostori (kleti). Ker se ti redoma uporabljajo v druge namene (eventualno tudi za stanovanja), je preureditev kleti v obstoječih hišah v hišna zaklonišča združena s težkočami, tem bolj, ker se morajo po obstoječih predpisih odstraniti iz podstrešij vse premične gorljive stvari. O vprašanju, katere zgradbe so velike (večje), sklepajo krajevni odbori.

Obstoječe zasebne hiše, ki ne razpolagajo s kletmi, pa sploh niso obvezne k gradnji zaklonišč.

Pri novih večjih zgradbah pa mora biti gradnja zaklonišč, oziroma sploh zavarovanje v smislu IV. dela pravilnika o zaščiti pred napadi iz zraka, predvideva že v načrtih, ker se sicer ti ne smejo odobriti in ne izdati gradbeno dovoljenje.

Kar se tiče zaščite v zasebnih podjetjih in napravah (obrtno-trgovinskih in industrijskih obratih), je ta obveznost v čl. 18., točka 1. in točka 4. b) uredbe tako splošno izražena, da je zavarovanje izvesti po že obstoječih in novih podjetjih ter napravah. Po nave-

denem zakonitem določilo je namreč »vsako zasebno (seveda tudi občinsko, banovinsko ali državno) podjetje, naprava ali urad dolžno še v miru ukreniti vse, kar je treba za osebno in skupno zaščito osebja v tem podjetju. Isto ima nositi tudi materialna sredstva za to«. Posebej poudarja točka 7. istega člena, da zadržajo stroški zavarovanja lastnika podjetja.

Zaščita proti napadom iz zraka pa pri večjih podjetjih in napravah ne nalaga le dolžnosti k gradnji zaklonišč in k maskiranju objektov, marveč je treba v smislu člena 19., točka 1. a) uredbe organizirati tudi poseben odbor s potrebnimi oddelki, ki morejo vsaj za silo vršiti pod II. imenovano službo (gasilsko, zdravstveno itd.).

b) Javna zaščita.

Zasebna zaščita pred letalskimi napadi je, kakor smo videli, v splošnem predvidena, vendar pa je zlasti v zasebnih neobrtnih zgradbah nedostatna (manjkajo oddelki za zaščitno službo), v danem primeru pa ta zaščita v takih hišah sploh odpade. Iz tega sledi nujno, da mora izpolnjevati javna zaščita dvojno nalogo:

1. Zavarovana morajo biti javna podjetja, naprave in uradi;

2. javna zaščita mora tvoriti popolnitev nedostatne zasebne zaščite.

Obveznost javne zaščite sledi iz načela, da ima vsakdo državljansko pravico do varstva njegovega življenja in imovine. Zaradi tega sta v prvi vrsti k izgradnji javne zaščite poklicani država in občina. Slednji je namreč že po določbah občinskega zakona (§ 77. z. o. in § 89. z. m. o.) poverjena skrb za osebno in imovinsko varnost ter za javno varnost sploh.

Jasno je, da mora zaščito državnih podjetij in naprav izvršiti na svoje stroške država, zaščito banovinskih podjetij in naprav pa banovina. V tem oziru predvideva člen 21., točka 5. uredbe skladno z določbami v členu 8. uredbe, da je treba vsako leto v resornih ministrstvih pravočasno določiti: a) kak znesek bo treba vstaviti za izvedbo zaščite posameznega ministrstva in njemu podrejenih uradov in naprav; b) o kreditih, ki naj se podele kot podpore banovinskemu odboru za zaščito pred letalskimi napadi in eventualno krajevnim odborom za zaščito pred letalskimi napadi iz državne blagajne.

V uredbi je torej izrečeno pravilo, da prevzame del bremen za izgradnjo splošne protiletalske zaščite država. Z državnimi sredstvi je tedaj izvršiti predvsem gradnjo zaklonišč in opremo potrebnih oddelkov za državne urade, država pa tudi prispeva k stroškom izgradnje zaščite po banovinah in občinah, v kolikor banovinski odbor in krajevni odbori niso dovolj dotirani s krediti iz banovinskega proračuna in iz občinskih proračunov.

V splošnem pa ima vsako javno podjetje, naprava ali urad samo nositi stroške za izgradnjo zaščite (čl. 18., točka 7. uredbe). Tudi banovina more deliti občinam podpore.

Iz gornjih izvajanj sledi, da zadevajo stroški za izgradnjo javne krajevne zaščite v bistvu občino. Ta mora namreč financirati načrte in proračune krajevnega odbora za izgradnjo protiletalske zaščite (čl. 8., točka 8. uredbe). Krajevni odbori pa imajo po čl. 17., točka 4. uredbe sledeče dolžnosti:

Graditi skupna javna zaklonišča, ki morejo sprejeti vase kar največ prebivalstva naseljenih krajev; izvesti organizacijo in opremo oddelkov krajevnega odbora, da morejo ti vršiti službo opazovanja in naznanjanja nevarnosti, gradbeno-tehnično, zdravstveno in gasilsko službo ter po možnosti tudi (v večjih krajih) službo za odkrivanje in uničevanje bojnih strupov. Krajevni odbor mora tudi sodelovati pri eventualni evakuaciji prebivalstva. Vršitev teh služb oziroma priprave pa zahtevajo precejšnjih izdatkov, ki jih mora nositi občina. Brezplačna pomoč gasilskih čet in društva Rdečega križa pa seveda zmanjša te izdatke.

Kar se tiče vprašanja, v katerih krajih se morajo ustanoviti krajevni odbori za zaščito pred letalskimi napadi, določa čl. 17., točka 3. uredbe, da je to vsak večji, strnjeno naseljeni kraj. Ako predpostavljamo, da so za izvedbo protiletalske zaščite v uredbi predvideni krajevni odbori neizogibno potrebni, potem sledi iz tega, da v krajih, za katere taki odbori po določilu uredbe niso obvezno predpisani, kaka javna protiletalska zaščita sploh ni potrebna. Za to govori logična domneva, da bodo po letalskih napadih ogroženi verjetno le večji kraji, ne pa tudi male vasi, ako se morda v takih ne nahajajo kaki izredni objekti. O kvalifikaciji kraja v enem in drugem pogledu odloča na prvi stopnji občeupravno oblastvo I. stopnje.

Ako občina v danem primeru nima dolžnosti, izgraditi javno krajevno zaščito, s tem seveda še ni oproščena obveznosti, poskrbeti za protiletalsko zaščito v skladu z zakonitimi predpisi v ljudskošolskih poslopih in v občinski hiši.

Zanimivo je vprašanje, kdo je obvezen k izgradnji protiletalske zaščite, ako sta lastnik poslopja in imetnik javnega urada, ki je v njem nastanjen, dve različni osebi. V tem pogledu se ne moremo opreti na določbo v čl. 18., točka 7. uredbe, ki govori, »da trpe izdatke lastniki, katerih so podjetja, naprave, uradi ali zgradbe«. Smatrati je namreč, da je v tem besedilu izražen predvsem primer, da je »lastnik« urada in zgradbe ista oseba. Ako si predočimo, da gre za najemno pogodbo in da je najemodajalec po § 1096. občnega državlanskega zakona dolžan le, vzdrževati najemne prostore »v uporabljenem stanju«, da pa pomeni izgradnja zaščite

proti napadom iz zraka veliko več, povsem nov moment, na katerega se ob sklepu najemne pogodbe ni mislilo, potem je jasno, da stroški za izgradnjo te zaščite ne morejo zadeti edino hišnega lastnika, ampak — zaradi skupnega interesa — tega in imetnika urada.

V stvari je potrebno vsekako noveliranje že omenjene določbe v točki 7., čl. 18. uredbe.

Plut Stanko:

Občina in civilno pravo.

(Nadaljevanje in konec.)

Občina, ki se ne bi ravnala po citiranih pravilnikih in ki bi sklepala pogodbe o dobavah, oddaji del, prodajah itd., ima le zoper kršitelje-občinske organe pravico zahtevati z regresno oziroma odškodninsko tožbo povračilo.

Nastane vprašanje, ali je pogodba z občino glede na predpis § 867. o. d. z. civilnopravno veljavna, če o pogodbi ni sklepal občinski odbor, in ali je odsvojitve občinske imovine in zadolžitev občine veljavna, če je nista odobrila minister za notranje posle in minister za finance (§ 81./2. zak. o občinah). Pogodba, ki jo je sklenil župan ali občinska uprava s specialnim pooblastilom, danim zanjo od občinskega odbora, bo veljavna, ako to pooblastilo vsebuje bistvene točke in potrebnosti za sklep pogodbe (n. pr. določeno ceno in predmet). Prav tako bo veljavna, ako jo je sklenil župan v mejah splošnega pooblastila obč. odbora, danega že v po obč. odboru izdanem pravilniku za izvrševanje občinskega proračuna. Ne bo pa smatrati za veljavno pogodbo, ki bi jo sklenil občinski organ brez sklepa obč. odbora; kajti sklepanje pogodb ne spada med po zakonu o občinah taksativno naštete posle občinske uprave oziroma župana (§ 83., 84. zak. o občinah), ampak je načeloma pridržano občinskemu odboru (§ 81./1. zak. o občinah). Ravno isto velja tudi za pogodbe, ki predstavljajo zadolžitev občine ali odsvojitve občinske imovine (prodaje, menjave). Tudi take pogodbe so brez odobritve po § 81. zakona o občinah civilnopravno neveljavne ravno zaradi predpisa § 867. o. d. z. Ako bi se na podlagi takih neodobrenih pogodb dovolila vknjižba lastnine ali hipoteke na občinski imovini — kar se je tudi že zgodilo — je dana občini možnost, da toži na ugotovitev neveljavnosti take pogodbe pri sodišču in na podlagi sodbe doseže vknjižbo izbriša pravkar navedenih stvarnih pravic. Pripominjam, da v § 81./2. zak. o občinah sicer ni izrecno določena potreba ministrske odobritve pogodb tudi za druge obremenitve občine, to so take, ki ne predstavljajo zadolžitev občine in ne vežejo občinskih financ preko dobe trajanja mandatov občinskega odbora — sem bi spadalo predvsem dovoljevanje raznih služnosti na občinski imovini — vendar bo tudi v teh primerih potrebna

taka odobritev glede na določilo § 92./1. z. o., ki govori o neokrnjeni obč. imovini.

V skoraj vseh pravnih občin in zoper občine gre za spore iz poslovanja občin po javnopravnih zakonih, tako da dajejo te pravde videz, da sploh ne spadajo pred redna sodišča, ampak pred upravna oblastva in upravna sodišča. Skoraj v vseh teh pravnih se pojavlja ugovor tako imenovane nedopustnosti redne pravde poti. Ugovorniki uspejo s temi ugovori pretežno na nižjih instancah, dočim so višje instance skoraj brezizjemno osvojile načelo, da spadajo pred redno sodišče vsi spori oziroma tožbe zoper občine, v katerih se tožbeni zahtevki opirajo na civilnopravne temelje, torej na temelje zasebnega, državljanskega prava. Za to bom navedel nekatere primere:

1. primer. Nekdo toži občino, da je oskrboval njenega ubožca in zahteva vrnitev izdatkov. Skrbeti za svoje ubožce je javnopravna naloga občine. Povračilo stroškov za oskrbo se more po vseh ubožnih in občinskih zakonih terjati upravnim putem od domovinske občine. Oskrbovalec ubožca pa ni zahteval povračila upravnim putem, ampak je tožil občino pred sodiščem. Tožbeni zahtevki ni oprl na ubožni zakon ali na zakon o občinah (§ 22.), ampak na gestijski zahtevki in na neopravičeno obogatbo občine na njegovo škodo (§§ 1042., 1431., 1447. o. d. z.). S tožbo je uspel in sodišče je zavrnilo ugovor nedopustnosti redne pravde, češ da je redna pravda dopustna, ker je tožnik oprl temelje svoje tožbe na o. d. z. Znan mi je primer, da je nekdo s takim svojim zahtevkom, ki ga je bil uveljavil upravno in sodno, pri upravnih oblastvih in upravnih sodiščih povsem propadel, pri rednem sodišču pa v obeh najvišjih stopnjah uspel.

2. primer. Revizija občinskega gospodarstva je pokazala nerednosti pri občini. Ves občinski odbor je bil razrešen. Ugotovil se je velikanski primanjkljaj, ki pa je bil po mnenju občinskih funkcionarjev, ki so sicer nerednosti priznali, previsoko izkazan. Razrešeni župan je položil ves po reviziji izkazani in od njega zahtevani primanjkljaj, zoper občino pa je vložil tožbo, za kolikor je mislil, da je bil primanjkljaj previsoko izračunan. Tožbo je oprl na naslov neopravičene obogatbe in plačila nedolga. Sodišče na I. stopnji je tožbo zavrnilo, češ da gre za neredno občinsko gospodarstvo in da spada stvar zato pred upravna nadzorna oblastva. Apelacijsko sodišče pa je na pritožbo izreklo, da spada predmet pred redna sodišča, ker je razrešeni župan oprl svojo tožbo na civilnopravne temelje. V tej pravdi je občina po sodni ponovitvi revizije obč. gospodarstva bila obsojena na povračilo preveč položenega primanjkljaja.

3. primer. Občina je s tožbo pred sodiščem od zakupnika občinskega lova terjala zaostalo lovsko zakupnino. Svojo tožbo je utemeljevala, da gre pri lovski zakupni pogodbi za civilnopravno zakupno pogodbo, dočim je nasprotnik trdil, da spada spor pred upravno oblast. Ti ugovori so bili po okrožnem in

apelacijskem sodišču zavrjnjeni, pri čemer se je sodišče sklicevalo na določila §§ 13. in 113./2. zakona o lovu, na lovski patent od 7. III. 1849 in na naredbo avstr. poljedel. ministrstva od 9. III. 1876, ter je izreklo, da se more zaostala zakupnina vedno izterjavati sodnim potom, ker ni predpisa, da bi bilo to spadalo pred upravno oblast. — To stališče sodišča je sicer pravilno, posebno ker tudi deželni zakoni o lovu (za Kranjsko od 27. IX. 1887, dež. zakonik št. 27, za Štajersko dež. zakonik od 10. III. 1888, št. 22, in od 13. XII. 1898) nimajo predpisov, da se uveljavlja zaostala zakupnina upravnim potom. To pa ne velja, kadar je višina zakupnine povsem nesporna; saj morejo oblastva voditi upravno izvršbo (ministrska naredba od 9. III. 1876) na podlagi pravno-močnega domika lovišča, in v tej odločbi je točno označena višina letne zakupnine. V tem primeru je izvršilni naslov podan že v odločbi o domiku. Kjer pa je višina zakupnine iz katerih koli razlogov sporna, le-tam bo pristojno sodišče, toda po mojem mnenju samo za ugotovitev višine lovske zakupnine, ne pa tudi za naložitev plačila te zakupnine občini, ker ima občina za to že izvršilni naslov v pravnomočni odločbi o domiku.

Dvomljivo pa je, ali more lovski zakupnik uveljavljati nasproti občini v pravadah za plačilo lovske zakupnine v pobot svoje nasprotne terjatve; kajti lovska zakupnina pripada načeloma zemljiškim lastnikom in bi šlo v takih primerih za nedopusten pobot terjatve proti tretjim osebam.

Enako kakor prejšnje, je dvomljivo končno tudi to, ali je občina sploh legitimirana vlagati v svojem imenu tožbe za plačilo zakupnine, to pa vprav zato, ker zakupnina ne pripada njej, ampak zemljiškim lastnikom (§ 13. zakona o lovu), in je občina, preden sklene, da se zakupnina ne razdeli med lastnike zemljišč, le nekak zakoniti zastopnik zemljiških lastnikov pri izterjavanju zakupnine. Judikature za zadnja dva primera še ni.

Opozarjam pri tej priliki, da se je sodišče postavilo na stališče, da terjatve občine na lovski zakupnini zastarajo v treh in ne v šestih letih.

4. primer. Občina je nastavila nekega uslužbenca. Iz sklepa občinskega odbora ni bilo razvidno, ali gre za pragmatičnega ali za pogodbenega uslužbenca. Posebne pogodbe občina z njim ni sklenila. Po preteku pol leta ga je odpustila po predhodni 14 dnevni odpovedi. Uslužbenec je občino tožil, češ da bi se mu bilo moralo odpovedati po predpisih obrtnega zakona (kvartalno po predhodni 6 tedenski odpovedi). Med drugim je navajal tudi, da ni vedel, ali je pragmatični ali nepragmatični uslužbenec. Občina je ugovarjala nedopustnosti redne pravde. Sodišče na I. stopnji je temu ugovoru ugodilo in izreklo, da je za tožnikovo službeno razmerje z občino pristojno upravno oblastvo. Prizivno sodišče pa je to sodbo razveljavilo, češ da ni šlo za pragmatičnega uslužbenca, ampak za pogodbenega, čeprav je vršil ta posle, ki jih opravljajo pragmatični občinski uradniki. Pogodbo je smatralo za molče sklenjeno, obenem pa je izreklo, da tožnikove trditve

Občina v vojni.

Za nami je septembrska mobilizacija. Našla nas je dokaj nepripravljene, zaverovane v pravico in v trajnost mirovnih pogodb, na katerih je zgrajena tudi naša, znotraj še vedno nedogotovljena država. Vero v te pogodbe, ki se pravkar trgajo kos za kosom, je že nekaj narodov plačalo z izgubo svoje državne samostojnosti ali vsaj svoje popolne suverenosti. Nihče ne more prerokovati, da li bo naši kraljevini prihranjena potreba, da brani svojo nevtralnost in samostojnost z mečem. Spričo čim dalje resnejše borbe na zapadu, ki jo brez dvoma hočeta oba nasprotnika izbojevati do konca, in spričo čim dalje težjega stališča nevtralnih držav se moramo pripraviti na možnost, da bo vojni vrtimec prej ali slej zgrabil tudi nas in nas potegnili v svoje strahote. Takrat pač ne smemo biti nepripravljene.

Septembrska mobilizacija, izvršena v manjšem obsegu in na zunaj v obliki vojaških vaj, nam je razkrila mnogo hrib v organizaciji. Nimam pravice in tudi ne namena kritizirati. Tudi če mobilizacija ne bi bila imela nobenega zunanjepolitičnega učinka, je tako vojaški kakor civilni upravi dobrodošla kot nekakšna generalna preizkušnja, ki je dala pristojnim činiteljem priliko, da so organizacijske pogoške ugotovili in da jih odpravijo, posebno pa, da organizirajo tudi to, kar je doslej še docela neorganiziranega. Hitro si sledijo tozadevni ukrepi, skoraj vsak kos »Službenega lista« prinese kaj novega. Sedanj »pavzo« — upajmo sicer, da bo pri pavzi ostalo — moramo dobro izkoristiti, učiti se in delati, da pridemo organizatorno do one stopnje pripravljenosti, ki je v teh resnih časih tudi nevtralnemu narodom potrebna.

Vojna je prvenstveno sicer država zadeva. Toda zaradi administrativne povezanosti državne uprave s samoupravami ter zato, ker sega vojna globoko v življenje vsega naroda, zajame nujno tudi samouprave in jih pritegne v svoj krog. Prav posebno velja to o moderni vojni, ki se ne omejuje na vojaške operacije na fronti, temveč seže daleč v zaledje, hoteč nasprotnika gospodarsko in fizično za boj onesposobiti ali ga docela uničiti. Danes se ne bori vojska z vojsko, temveč narod z narodom. Zato pa se mora danes toliko bolj pripraviti na borbo in v ta namen organizirati narod, predvsem pa oblasti in korporacije, ki narod vodijo in upravljajo.

Občina ima v vojni veliko vlogo. Dajeta ji jo njena »vsepristojnost« in njena bližina ljudstvu in življenju. Občina je osnovna celica tudi za državno obrambo; v njej prihaja obrambna organizacija naroda do uresničenja, do neposredne izvršitve. Župan kot zadnji upravni organ edini ima neposreden stik z ljudstvom in njegovim življenjem; zato je njegovo delo v vojni nepogrešljivo in njegova pomoč državi in narodu ne-

precenljiva. Zato pa mu poverja država vprav v vojni zelo veliko poslov in važne posle ter ga postavlja na najbolj vidno, a tudi najbolj izpostavljeno mesto. Župan je vedno »v fronti«, in ta fronta ni nič manj pomembna, kakor ognjena črta pri vojski. Položaj župana v mnogočem odgovarja položaju poveljnika čete. Kar je ta v organizaciji vojske, je župan v civilni upravi. Oba načeljujeta temeljni edinici svoje organizacije, ta četi, oni občini, oba sta neposredna izvrševalca odredb vodstva in posrednika med njim in svojo edinico, oba zavzemata težavno mesto, polno dolžnosti in odgovornosti. In kadar ju privedejo te dolžnosti v stik, kakor na primer pri nastanjanju vojske, delata roko v roki, vsak po svoji pristojnosti, a oba za isti cilj. Če odpove v vojski četa, odpove vse, in sovražniku je pot v deželo odprta. In če odpove občina, odpove tudi vse; zmeda in pomanjkanje bi bili posledica. Zato pa je vprav za občino potrebna temeljita priprava, ako naj vzdrži naval novih poslov in častno doprinese svoj veliki delež k obrambi domovine.

Prva in za danes najpotrebnejša priprava je točno poznane predpisev, ki urejajo to snov. Ker segajo, kakor vojna sama, v vse grane življenja, so zelo obsežni in nepregledni. »Samouprava« hoče v mejah svojih skromnih sredstev in v obliki samostojnih člankov te predpise zbirati in jih tolmačiti, v kolikor prihajajo za občino v poštev in so preveč razkropljeni ali nejasni, da bi si mogel pomagati podeželski občinski urad sam. Kot list, namenjen praksi, ga bo pri tem vodila dejanska potreba, kakor jo kažejo mnoga vprašanja, ki prihajajo v vojaških stvareh sedaj v uredništvo in ki naj jim bodo ti članki skupen odgovor.

S tem, da je zakonodajna oblast glede vseh ukrepov, ki spadajo semkaj, prenešana na ministrski svet, je omogočena nagla reorganizacija uprave in prilagoditev potrebam vojne. Novi predpisi se izdajajo kot uredbe ministrskega sveta na podlagi pooblastila § 113 finančnega zakona za leto 1939/40 in imajo moč zakona; veljajo torej prav tako kakor zakon, ter lahko tudi razveljavljajo prejšnje zakone. Pristojna resorna ministristva izdajajo k tem uredbam izvršilne pravilnike in izpolnjujejo vrzeli uredb sproti z avtentičnimi tolmačenji, za kar imajo običajno v vsaki uredbi posebno pooblastitev. Teh tolmačenj, ki so za oblastvo obvezna, je zelo veliko in jih bo očitvidno čim dalje več. Zato je za občinski urad nujno potrebno, da »Službeni list kr. banske uprave dravske banovine« zelo skrbno pregleduje ter si važne objave sproti beleži.

Splošno.

Da more narod nastopiti proti sovražniku v strnjeni fronti in z veliko udarno silo, je potrebna v vojni enotnejša in strunejša organizacija njegove uprave. Ta mora biti urejena tako, da deluje z največjo preciznostjo doli do zadnjega izvršilnega

organa. Nujna posledica tega je, da stopi občina kot samoupravno telo za ta čas v ozadje. Župan ni več toliko zastopnik interesov svoje občine, kakor pooblaščenec državne uprave, podrejen organ, izvrševalec velikega enotnega načrta po navodilih in ukazih višjih oblasti. Prenešeni delokrog se podesetori, lastni samoupravni pa skrči na minimum, v sili celo na golo pridobivanje finančnih sredstev za prenešene naloge. Gotovo, da ta funkcija zdaleč ni tako prijetna, kakor samostojno, ustvarjajoče delo, namenjeno dvigu materialnega in kulturnega blagostanja občanov. Prav tako gotovo pa bo vsak slovenski župan uvidel, da je podreditev in discipliniranost potrebna, ako naj se obrambni načrt učinkovito izvaja, ter da je v vojni župan narodu dvakrat potreben, ker more mnogo obrambnih nalog izvrševati sploh samo občina s svojo ozko povezanostjo z ljudstvom. V tej zavesti bo župan in celotna občinska uprava kljub vsem neprijetnostim požrtvovalno opravljala poverjeno obrambno delo, katerega velik del služi itak le novim potrebam občanov in lajšanju njihove stiske.

Mnogotere so naloge, ki jih občini država v vojni poverja. Da omenim le velike: prehrana prebivalstva, njegova zaščita pred napadi iz zraka, skrb za družine vpoklicanih vojnih obveznikov in za njihova gospodarstva, skrb za vojne begunce in evakuirance, zasega živil in industrijskih surovin, obsežno sodelovanje z vojaškimi oblastmi pri vpoklicovanju obveznikov, rekviziciji motornih vozil, vprežne živine in vozov, pri nastanjanju vojske, gradnji utrdb itd. Skoraj vse te naloge spadajo v prenešeni delokrog občine, ki jih ta vrši kot državne posle po § 78 zakona o občinah. Občini prinašajo ogromno administrativno, nekatere tudi finančno obremenitev. Poleg teh novih nalog pa občina seveda ne sme popolnoma zapustiti nalog, ki jih ima v miru, ne sme preveč zanemariti ceste, šole in druge njene naprave in naloge. Da bo vse to zmogla, so potrebni gotovi organizatorni ukrepi, ki se morajo pravočasno storiti. V prvi vrsti so to seveda dolžna storiti državna oblastva, ki nadzorujejo občinsko administracijo in ji dajejo za izvrševanje državnega obrambnega načrta smernice in konkretne ukaze.

Za administrativno razbremenitev občine — enako tudi državnih uradov — je predvsem potrebna temeljita poenostavitev in dekoncentracija celotne uprave ter odložitve vseh upravnih poslov, ki niso v zvezi z državno obrambo ali tudi sicer niso nujni. Za nekatere teh ukrepov je sicer pristojna zakonodajna oblast, ki pa, ker je prenešena na ministrski svet oziroma na resorne ministre, lahko prav hitro deluje. Deloma v zvezi s tem vprašanjem, največ pa za zaščito prebivalstva, so potrebni tudi posegi v civilno in kazensko pravo (počivanje nekaterih pravd, izvršb, kazenskih postopkov, rokov itd.) ter v davčno pravo. Iz občinskega prava bi se mogle za čas vojne z odredbo popolnoma ustaviti na primer spremembe občinskega ozemlja, mejni in premoženjski spori občin, volitve, preimeno-

vanja, prenumeracije, regulacije, celotna računska kontrola itd., odložiti pa precej samoupravnih poslov občine ter onih prenesenih poslov, ki niso v zvezi z državno obrambo, poenostaviti bi se mogel proračunski, odobritveni, pritožbeni postopek, finančno, zlasti blagajniško poslovanje občine itd. Toda večina tega ni naša stvar.

Župan kot šef občinske administracije mora primerno organizirati občinski urad. Mala občina tu ne more dosti storiti; največ, da nastavi tajniku pomočnika, na primer sposobnega upokojenca, in da tajnika izmenja, če je nesposoben. Večji občinski urad pa se mora organizirati tako, da bo mogoče s čim manjšo porabo delovne sile, časa in materiala doseči čim večji upravni uspeh. Brez ozira na sedanjo referatno razdelitev, na starost in šole se morajo sposobni in delavni uslužbenci pritegniti k velikim, važnim poslom, ostali pa odriniti k trenutno manj važnim. Za svoje naporno delo ima občinski uslužbenec, kakor tudi župan sam ugodnost, da je oproščen vojaške službe in rešen krvnih žrtev na fronti. Spisi se obravnavajo po svoji važnosti; spisi, ki niso v zvezi z državno obrambo, se rešujejo sploh le v toliko, kolikor je to pri danem staležu uslužbencev mogoče. Posli državne obrambe imajo vedno prednost pred vsemi.

Že pri delni mobilizaciji v septembru se je pokazala administrativna preobremenjenost občinskih uradov. Uvidevni okrajni načelniki in druga državna oblastva so to upoštevala in odložljivih rešitev niso urgirala, druga zopet niso delala razlik med nujnim in nenujnim, važnim in nevažnim. Seveda so pa ponekod občinski uradi tudi popolnoma odpovedali, bodisi da je odpovedal tajnik in je župan moral osebno in z zamudo opravljati številne pisarniške posle, bodisi da je odpovedalo sploh vse in je okrajni načelnik imel veliko nepotrebnega posla z urgiranjem tudi najvažnejših rešitev. Vse to se mora popraviti. Če občine ne bodo prejele glede načina obravnavanja uradnih spisov od nadzornih oblastev nobenih navodil ali vsaj ne pravočasno, si bo pač moral pomagati župan sam ter pogumno odrediti, kar bo potrebno.

Za finančno razbremenitev občine bo počakati odredb višjih oblastev. Občina pa bo morala, da dobi potrebna sredstva, tudi iz lastne iniciative znatno omejiti svoje komunalno delo, ustaviti odložljiva javna dela, občinski proračun skrajno štedljivo izvajati v vseh strokah občinske samouprave, ukiniti neobvezne dajatve, odložiti anuitetno službo itd. To bo toliko bolj potrebno, ker se dohodki občine v vojni zaradi pomanjkanja davčne moči in potrošnje hitro krčijo in najbrž tudi posojil ne bo dobiti. S takim občinskim gospodarstvom se bo sicer zaustavil napredek občine, kar bo bolelo, je pa, kar bo vsak župan uvidel, nujno potrebno za uspešno izvrševanje drugih, takrat mnogo važnejših nalog.

Že v mirnem času je hitrost uprave najboljše merilo za njeno vrednost; v vojni je hitrost in udarnost uprave največje

važnosti. Vsi vojni spisi so nujni, vsi se morajo rešiti takoj, brez birokratskega zaviranja in brez nepotrebnega izgubljanja časa. Nič ne vpliva slabše, kakor na primer če morajo zaščitite in podpore potrebni dolgo čakati na rešitev njihovih prošenj in ta čas morda celo stradati. Potrebna je decentralizacija tudi v občinski administraciji, tako da bodo tekli posli hitro in neovirano naprej. Posli pa, ki niso nujni, se odložijo in izvršujejo v času, ko ima uradništvo čas.

Velike so v vojni tudi moralne dolžnosti župana. Župan je na eni strani predstavnik državne uprave in njen zaupnik, na drugi strani pa zastopnik ljudstva in posrednik med njim in oblastvi. V tem položaju mora mnogo izravnovati, možato izvrševati v vojni dostikrat zelo trde odredbe zakonov in vojaških oblastev, povsod pomagati in posredovati. V poslih, kjer je razmeroma samostojen, mora biti nepristranski in pravičen. Ker je njegov vpliv v vojni večji, bo marsikak občan skusil potom njega doseči posebne ugodnosti zase; takim stremljenjem se mora župan odločno upreti. Glede na žrtve, ki jih mora občina in posamezni njeni člani doprinesti za državno obrambo, mora kot svetel zgled stati v ospredju, vedno požrtvovalen, državi in občini vdan javni delavec. S svojim zgledom bo potegnil občane za seboj in jim težke žrtve, ki jih morajo vsi doprinesti, napravil lažje. Sicer pa ni dvoma, da bo slovenski župan, ki je pred 20 leti v tuji državi tako vestno opravljal vojne posle in tako zvesto služil svoji občini, to toliko bolj storil v lastni državi, kjer služi v vsem le lastnemu narodu.

Prehajam na posamezne naloge občin. Kot danes najvažnejšo postavim na prvo mesto

skrb za družine vpoklicanih vojnih obveznikov.

Ko se družinski oče ali drug hranilec rodbine pokliče v vojaško službo, se odtegne svojim pridobitnim poslom in zaslužku, družina pa lahko pride v največjo stisko. Da se to ne zgodi in da bo vpoklicani odšel k četi z zavestjo, da skrbijo za časa njegove odsotnosti za njegovo družino in za njegovo gospodarstvo drugi, je potrebna uvedba posebnega javnega skrbstva. Dolžnosti tega skrbstva so razdeljene na več činiteljev, ki jih bom v naslednjem opisal po vrstnem redu, po katerem prihajajo do izpolnjevanja teh dolžnosti. Ti činitelji so pri nas: v določenem omejenem obsegu delodajalec vpoklicanega, neomejeno pa država, in končno občina.

A. Delodajalec.

V tem poglavju se imamo baviti s pravicami, ki jih ima v vojaško službo vpoklicani delojemalec napram delodajalcu. Predvsem opozarjam, da se pripravlja v pristojnih ministrstvih uredba, s katero se bodo te pravice, ki se jim je posvečala doslej premajhna pažnja in so zato pomanjkljivo urejene in v mnogo-

čem sporne, na novo uredile, tako glede službenih prejemkov za časa trajanja vojaške službe, kakor glede odpovedi, zopetnega sprejema v delo itd. Za katere skupine delojemalcev bo uredba veljala in koliko bodo sedanje norme z njo spremenjene, še ni znano. Vsekakor pa dobijo delojemalci boljšo zaščito, kot jo imajo danes. Nas zanima pri tem vprašanju samo to, v koliko pripada delojemalcu plača ali mezda tudi za čas, ko zaradi vpo-klica v vojaško službo svojega dela ne more opravljati. Za čas namreč, ko dobiva kljub odsotnosti svoje službene prejemke še naprej, je njegova družina dovolj preskrbljena in ji ne gre ne državna, ne občinska podpora. V tem pogledu bomo delili delo-jemalce, oziroma obrate, v katerih so zaposleni, v naslednje skupine:

1. Obrati, ki spadajo pod obrtni zakon.

Kateri obrati spadajo pod obrtni zakon in kateri so izvzeti, pove § 1 tega zakona (zakon o obrtih z dne 5. XI. 1931, »Službeni list« št. 572/76). Tu jih ne morem naštevati; čitatelj naj jih vpogleda v obrtnem zakonu samem, ki ga ima itak vsak občinski urad. Odredbe tega zakona o pomožnem osebju, zaposlenem v obrtnih obratih, pa veljajo tudi za nekatere obrate in poklice, ki so sicer iz obrtnega zakona izvzeti. Ti obrati so navedeni v § 433, kjer naj se vpogledajo. Med nje spadajo na primer rudniki, železnice, pooblaščen inženirji, odvetniki itd.

Po § 221 obrtnega zakona (ob. z.) ima uslužbenec pravico do svojih prejemkov za dobo 4 tednov, če je trajalo njegovo službeno razmerje neprekinjeno vsaj leto dni in če za omenjeno dobo ne prejema od države ustrezajočo odškodnino. Pod to odškodnino ne spada v naslednjem poglavju obravnavana državna podpora, ker ta podpora ni odškodnina; pač pa oficirska ali podoficirska gaža itd., če dosega civilne prejemke vpoklicanca.

§ 221 ob. z., ki urejuje pravice uslužbenca specialno za vojaške vaje, velja tako za nižje (§ 206) kakor za višje (§ 324) pomožno osebje, seveda v kolikor ni s službeno pogodbo še bolj zaščiten. Možno pa je tudi tolmačenje, da višjemu pomožnemu osebju, ako ni v pogodbi za vojaško službovanje ničesar predvidenega, ne pripada plača niti za dobo 4 tednov, ker je namreč § 221 razvrščen v poglavju, ki govori le o nižjih uslužbencih, in pa ker je zakonodajalec morda hotel nižjega uslužbenca bolje zaščititi kakor višjega, ki je običajno dobro situiran in ima prihranke. Vsekakor je ta stvar sporna in zahteva avtentične razjasnitve.

Če službeno razmerje ni trajalo eno leto, pač pa vsaj 14 dni, utegne priti v poštev za nižje uslužbenca § 219, za višje pa § 326 ob. z., po katerih bi pripadala vpoklicancu plača ali mezda za dobo 1 tedna. Poudarjam pa, da ni jasno, da li se moreta citirana paragrafa uporabljati tudi za odsotnost zaradi vojaške službe ter da je to popolnoma odvisno od stališča, ki bi ga v konkretnem primeru zavzelo pristojno sodišče. Verjetnejše je, da usluž-

benec, ki ni bil zaposlen pri istem podjetju nad 1 leto, nima terjati od delodajalca nič. Imamo sicer že par sodb, ki govorijo v prilog delojemalcev, niso pa postale še pravomočne.

2. Obrati izven obrtnega zakona.

Za katere obrate in pridobitne posle v obče, ki ne spadajo pod obrtni zakon, veljajo delavskozaščitne odredbe obrtnega zakona, sem že zgoraj povedal. Tu hočem omeniti nekatera podjetja in ustanove, ki stojijo izven obrtnega zakona, in imajo precej delavcev, katerih službena razmerja pa so urejena s posebnimi pravilniki ali z zakoni.

Državne železnice delijo svoje delavce v stalne in nestalne (čl. 3 in 21 pravilnika o delavcih državnih prometnih ustanov z dne 24. VI. 1939, »Služb. list« št. 562/88). Stalni delavci dobivajo mezdo ves čas vojaške vežbe, izvzemši nedelje in z zakonom določene verske in državne praznike (čl. 94). Glede nestalnih delavcev ne določa pravilnik ničesar; zato velja zanje § 221 ob. z., in sicer v smislu § 433 tega zakona. Ti prejemajo torej mezdo za 4 tedne, če so bili zaposleni vsaj 1 leto, in domnevno za 1 teden, če so bili zaposleni manj (glej zgoraj).

Pošta je regal in je iz obrtnega zakona sploh izvzeta. Pri pošti prihajajo za nas v poštev pogodbeni poštarji in od njih nastavljeno osebje. Pogodbene pošte so urejene s pravilnikom o pogodbenih državnih poštah (»Služb. list« št. 23/3 iz leta 1932), ki je dobil glede voj. vpoklicev dopolnitev z dne 27. IX. 1939 (»Služb. list« št. 526/84). Če se pogodbeni poštar, ki nima stalnega namestnika, pokliče v vojaško službovanje, se prevzame pošta v »začasno upravo« po čl. 26 pravilnika. Poštna direkcija postavi upravitelja, ki vodi pošto za čas odsotnosti poštarja in obračunava z direkcijo mesečno o stroških začasnih uprave. Izdatki začasne uprave grejo na račun države. Ker prejema pogodbeni poštar od države letno nagrado, določeno v naprej po obsegu dela, in ker se pošti postavi za čas vojaške službe začasni upravitelj, je naše vprašanje s tem rešeno.

Od pogodbenega poštarja nastavljeni uslužbenci, zlasti tudi pogodbeni pismonoše, ki jih je po deželi precej, so privatni uslužbenci. Zanje veljajo §§ 1151—1164 občega državlanskega zakonika o službeni pogodbi. Če je poklican tak uslužbenec v vojsko, sme — če ni v pogodbi o tem ničesar — po § 1154 b) zahtevati prejemeke za dobo 1 tedna. Pripominjam pa, da je uporaba tega člena za vojaško službo enako dvomljiva in sporna, kakor uporaba §§ 219 in 326 ob. z. za obrtne uslužbence, ki niso zaposleni nad 1 leto (glej zgoraj).

Kmetijstvo in sorodne gospodarske panoge so iz obrtnega zakona izvzete, kolikor ne gre za obrtoma izvrševane posle, kakor na primer predelavo tujih proizvodov. Za poljske posle (hlapce itd.) veljajo poselski redi. Poselski red za bivšo štajersko ima za vojaške vežbe posebno določbo, po kateri službeno

razmerje za časa vežbe sicer ne preneha, toda službodajalec sme poslu utrgati mezdo, ki bi mu za ta čas pripadala. Posel torej nima pravice do nikakršnih prejemkov od službodajalca. Poselski red za bivšo Kranjsko, kakor tudi ostali poselski redi nimajo takih določil. Za posle na tem ozemlju, kakor tudi za vse hišne in gospodinjske posle veljajo že zgoraj cit. določbe občega državljsanskega zakonika (§ 1154 b), po katerih bi pripadala poslu mezda za dobo 1 tedna.

3. Javna telesa.

S pragmatično nastavljenimi javnimi uslužbenci, všteti železniške in poštne, se mi ni baviti, ker je vsem tem zajamčeno izplačevanje njihovih rednih službenih prejemkov za ves čas vojaškega službovanja. Javnopravni odnos napram službodajalcu daje uslužbencu pač boljše zaščito. Zato pa ga službena oblast, ki razpolaga z njim popolnoma, lahko tudi pritegne — in to bo v vojni gotovo storila — k posebnim storitvam brez posebne odškodnine.

Tudi položaj pogodbenih uslužbencev pri javnih telesih je v našem pogledu večinoma zadovoljiv, bodisi da je že v zakonih in pravilnikih zadovoljivo urejen, bodisi da jim gredo službena oblastva z internimi predpisi oziroma blagohotno prakso na roko. Vsi z dekretom nastavljeni državni in banovinski uslužbenci (kontraktualni, honorarni in dnevničarji) prejemajo svojo plačo ves čas vojaške službe. Izvzeti so torej le dninarji, za katere pa se večinoma analogno uporablja § 221 ob. z., torej izplačuje mezda za čas 4 tednov. Kjer se to ne vrši, velja § 1154 b) o. d. z.

B. Država.

Država daje rodbinam vpoklicanih vojnih obveznikov posebno denarno podporo. Te podpore so akt javnega skrbstva, izvrševanega od države, ki je družini vzela hranilca. Zato nimajo ničesar skupnega z ubožnim skrbstvom. Izplačevanje te podpore je urejeno z Uredbo o podpori rodbinam oseb, poklicanih v vojaško službo, z dne 3. X. 1939 (»Služb. list« št. 494/80) in z Navodili za izvrševanje te uredbe z dne 11. X. 1939 (»Služb. list« št. 516/85). Pozno je prišla ta uredba, a je le prišla. Tukaj morem podati le kratek pregled teh predpisov, ki so za občino sicer jako važni, a so tako v uredbi kakor v navodilih precej izčrpno in jasno podani. Veljajo enako za vojaške vaje in za mobilizacijo.

Pravica do državne podpore gre samo rodbinam, ki so v stiski, to se pravi, ki zaradi vpoklica hranilca nimajo več nujnih sredstev za preživljanje. Da li je rodbina, ki zahteva podporo, res v stiski, presodi odbor za podpore. Podpora se daje za dobo od dne, ki ga je določil odbor in ki normalno ne sme biti zgodnejši od dne vložitve prošnje — le ob izkazani veliki stiski se izplačuje podpora tudi za nazaj od dne vpoklica hra-

nilca — pa do dne, ko je stiska prenehala, najdalj pa do dne odpusta hranilca iz vojaške službe (čl. 1, 2 in 12 uredbe; gl. tudi avtentično tolmačenje v »Služb. listu« št. 554/87 iz leta 1939).

Višina podpore je enotno določena za rodbino na 5 dinarjev dnevno (v Ljubljani in Mariboru 8 din) z doklado po 3 din za vsakega otroka pod 16 leti. Drugih podpor ali prispevkov ni. Rodbina v smislu te uredbe, oziroma upravičenec za podporo je (po vrstnem redu): zakonska žena, otroci, starši hranilca, drugi, od njega vzdrževani rodbinski člani v ravni in stranski liniji, po zgoraj cit. avtentičnem tolmačenju tudi nezakonski otrok, nezakonska mati in oče in končno druge (tuje), od vpoklicanca vzdrževane osebe (čl. 3—5).

Nakazovanje podpore je poverjeno posebnemu, v ta namen ustanovljenemu oblastvu, tričlanskemu odboru za podpore, kojega okoliš je sodni okraj, sedež pa kraj sedeža okrajnega sodišča. Predsednik odbora je en sodnik dotičnega sodišča, člana pa en občinski odbornik (ne župan!) iz kraja odborovega sedeža in en davčni uradnik iz istega kraja. Pisarniške posle za ta odbor opravlja okrajno načelstvo, ki daje tudi lokal. Nad odborom za podpore služe kot drugostopno oblastvo predsednik, ozir. en sodnik okrožnega sodišča, katerega odločba je dokončna (čl. 9 in 14).

Postopek je naslednji: Prošnjo za podporo vloži upravičenec pri občini svojega bivališča ali jo dà tam ustmeno na zapisnik. Prošnjo (zapisnik), ki mora vsebovati prosilčevo izjavo iz čl. 7 uredbe in podatke iz čl. 2 navodil, predloži občina takoj odboru za podpore, priloži pa ji svoje lastno potrdilo po čl. 8 uredbe in čl. 3 pravilnika. Odbor odloči na podlagi predloženega materiala in z večino glasov. Odločbo vpiše kar v zapisnik z dvema kopijama: eno teh dobi občina v obvestitev prosilca in lastno vednost, drugo pa pristojni vojni okrug zaradi kontrole. Proti morebitni zavrnitvi se more prosilec pritožiti na zgoraj omenjeno drugostopno oblastvo. Pritožba se vlaga pismeno ali dà ustno na zapisnik pri odboru za podpore. Posebnega roka za vložitev pritožbe uredba nima; zato bo po § 2 zakona o občem upravnem postopku veljal splošni 15 dnevni rok tega zakona.

Odločba odbora za podpore, oziroma sodnika okrožnega sodišča je takoj izvršna in prisojena podpora se prične takoj izplačevati. N a k a z u j e j o odbor, ki vodi za to posebno računsko knjigo, upravičencu neposredno po poštni hranilnici, in sicer 15 dnevno vnaprej, če traja vojaška služba nad 4 tedne, vso naenkrat pa, če traja manj (čl. 18 uredbe in 5 navodil). Pridobitne razmere podpirancev mora občina uradoma opazovati in morebitne spremembe odboru takoj prijaviti, da se podpora ustavi, ako ne bi več pritikalala.

T a k s n i v vsem postopku nobenih. Podpore po tej uredbi so odtegnjene vsakemu obdavčenju, odtegovanju, zastavljanju in eksekviranju (čl. 17).

Toliko o tej uredbi, katere vrzeli izpolnjuje z avtentičnimi tolmačenji ministrstvo za socialno politiko. Izvrševanje te uredbe bo dalo, kakor je iz gornjega videti, ob mobiliziranem stanju vojske občini kar dosti posla.

Naj mi bo dovoljeno nekaj pripomb k predmetu. Predvsem je družinska podpora po tej uredbi očitno prenizka. To velja vsaj za Slovenijo z ozirom na življenjske prilike njenega prebivalstva in na cene prehrani in stanovanju tukaj. S podporo 5 dinarjev na dan za družino in doklado 3 dinarjev za otroka je zajamčena komaj nujna prehrana. Stanovanje in vse drugo pa ostane nepokrito in družine bodo moledovale pri občinah za dodatno podporo iz občinskih sredstev. S prenizko podporo so vpoklicani obvezniki tudi prehudo prizadeti napram obveznikom, ki so ostali doma in napram »trajno nesposobnim«. Splošno mnenje je, da bi se morala dvigniti podpora vsaj na 10 dinarjev, dodatek za otroka na 5 dinarjev, ali pa določiti družinska podpora na 8 dinarjev, dajati pa še posebna stanovanjska doklada morda 3 dinarjev onim, ki morajo stanovanje plačevati, kar pa bo itak pri večini podpirancev. Tudi taka oskrba bo prav skromna, a več od naše države danes komaj moremo zahtevati.

Sosedne, finančno in upravno krepkejše države dajejo poleg splošne družinske podpore, odmerjene individualno po civilnih dohodkih vpoklicanca, ki jih podpora z dodatki skoraj dosega (v Nemčiji do 85 %), še posebne podpore, kakor na primer gospodarski prispevek vpoklicanim samostojnim obrtnikom za plačevanje namestnika in najemnine za poslovne prostore, izredne prispevke za bolezen v družini, porod, šolanje otrok itd. S tako preskrbo šele more država reči, da skrbi za družine vpoklicanih, dočim naša preskrba komaj dosega dostojno občinsko ubožno oskrbo ter degradira branilca domovine na položaj občinskega reveža. Upajmo, da se bo uredba o podporah vsaj v vojni bistveno izpremenila, čeprav naj po čl. 1 velja tudi za mobilizacijo.

Druga, sicer manjša neugodnost je ta, da dajejo po uredbi lokal, pomožno osebje in pisarniške potrebščine okrajna načelstva tudi za odbore izven svojega sedeža. Ker tega res ne morejo, obstoji nevarnost, da se bo to breme prevalilo na občine, kar se je začasno že storilo z internim razpisom kralj. banske uprave. S tem bodo morale te občine poleg ogromnega lastnega administrativnega dela, ki ga vojna nujno prinese, delati še za ves sodni okraj. To breme ne bo tako majhno, kakor se danes zdi.

C. Občina.

Tudi občine vežejo napram družini vpoklicanega vojnega obveznika izvestne dolžnosti skrbstva. Glede teh dolžnosti bomo ločili med občino bivališča in domovno občino.

1. Občina bivališča.

Pređen je bila izdana zgoraj obravnavana uredba, je bila preskrba družin vojnih vpoklicancev kaj primitivno urejena s čl. 362 zakona o ustroju vojske in mornarice (»Uradni list« št. 191/42 iz leta 1930; glej tudi spremembe in dopolnitve tega zakona v »Službenem listu« št. 16/2 iz leta 1932). Vso to preskrbo, o kateri smo že zgoraj rekli, da nima ničesar skupnega z ubožnim skrbstvom, nalaga ta člen občini. Že v svoji zadnji številki je »Samouprava« (glej št. 9, str. 129) zavzela napram taki ureditvi vojnega skrbstva odklonilno stališče, ker pač daleč presega finančne moči občine in je praktično neizvršljiva, kar se je kaj kmalu pokazalo. Za silo smo prešli z njo preko prve dobe, dokler ni tudi osrednja vlada spoznala nemožnosti položaj in izdala uredbu o državnih podporah. Za silo, pravim, in z velikimi žrtvami za one občine, ki so v pravem razumevanju državljanskih in socialnih dolžnosti občine tisti člen vestno izvrševale, in s še večjimi žrtvami za družine vpoklicancev v onih občinah, ki tega niso storile, oziroma so podpore prav preskopo odmerjale.

Kočljivo vprašanje je, ali člen 362 zakona o ustroju vojske in mornarice danes še velja. Kajti dočim je na eni strani z novo uredbu država jasno prevzela breme tega skrbstva nase in se občine upravičeno lahko smatrajo za teh obveznosti proste, nam na drugi strani manjkajo formalni pogoji za tako tolmačenje. Nova uredba namreč cit. člena ne razveljavlja; ker ni razveljavljen, torej še velja, velja subsidiarno, morda kot dopolnitev prenizke državne podpore ali za primer neosnovane zavrnitve prošnje za državno podporo ali kot izpolnitev časovnih vrzeli, na primer za čas, ko teče glede državne podpore še ugotovitveni postopek, ki se kljub vsem redovnim rokom utegne zavleči itd. Že večkrat zaprosenega avtentičnega tolmačenja ni od nikoder, tako da je nejasnost velika.

Moje mnenje je, da čl. 362 ne velja več; kajti nova uredba urejuje na novo prav isti predmet in ta uredba je lex posterior, je poznejši zakon, ki po splošnih pravnih načelih razveljavlja prejšnjega, kolikor mu ta nasprotuje. Izrecnega nasprotja tu sicer ni, ker podporo lahko dá država in še občina; toda čim jo je dala ena, družina ni več »v stiski« po čl. 1 uredbe, oziroma že ima sredstva, »zadostna za življenje« po čl. 362 zakona. Sicer bo socialno čuteča občina podporo še vedno dajala, ker bo kljub novi uredbi mnogo primerov, kjer bo treba pomagati, in ker je družina tudi s podporo 5 dinarjev še v stiski; toda z a h t e v a t i občinsko podporo s pozivom na čl. 362 po mojem mnenju nihče več ne more. Zato se pri tem členu, ki je itak dosti znan, ne bom dalje mudil.

V polni veljavnosti pa je čl. 363 zgoraj cit. zakona, po katerem mora občina skrbeti za to, da se o pravem času obde-lajo poljedelska posestva siromašnih in samskih posestnikov, ki opravljajo vojaško službo ob času poljskih del.

Ta dolžnost ni važna samo kot skrb za existenco družine vpo-
klicanega malega kmeta — za malega obrtnika žal sploh ni za-
ščite — temveč tudi kot skrb za zasiguranje prehrane prebi-
valstva. Cit. člen je zelo širok in je zato potreben dopolnitve
oziroma posebnih izvršilnih predpisov. Zlasti mu manjkajo do-
ločbe o sredstvih, s katerimi naj občina te naloge izvršuje.
Lastnih sredstev občina ne bo imela ali vsaj ne v zadostni meri,
prisilna pritegnitev občanov potom občinske tlake po § 109 za-
kona o občinah ali kuluka po cestnih zakonih pa bo komaj
mogoča, ker služita obe ti instituciji le za javna dela, ne pa
tudi za skupno pomoč zasebniku, čeprav je ta pomoč tukaj v
javnem interesu. Zakon o ustroju vojske in mornarice nima
nobene take določbe in tudi nobene sankcije.

Malomarno poslovanje po čl. 362 in 363 cit. zakona se ka-
znuje po čl. 56 tega zakona; ta kazen je disciplinska kazen po
zakonu o civilnih uradnikih, in sicer denarna kazen, ki jo v tem
primeru izreka komandant divizijske oblasti in ki se steka v
remontno-komorski fond. Zoper izrečeno kazen gre pritožba v
15 dneh na komandanta armijske oblasti, katerega izrek je do-
končen.

2. D o m o v n a o b č i n a.

Po § 22 zakona o občinah in po pokrajinskih ubožnih za-
konih je dolžnost domovne občine, da podpira oziroma vzdržuje
člane občine, ki so obubožali in nimajo nikogar, ki bi bil
dolžan jih vzdrževati. Ta dolžnost je tako splošna, da nastopa
vedno in povsod, in da bo posebno v vojnem času mnogo pri-
merov, ko bo občina morala po tem členu poslovati. Je pa sub-
sidiarnega značaja, to se pravi, nastopi šele, če ni nikogar dru-
gega, ki bi bil v danem primeru po katerem koli zakonu k vzdr-
ževanju zavezan. Za družino vojnega obveznika pomeni to, da
nima takih zavezancev niti po civilnem pravu (n. pr. sorodnikov
v ravni liniji), niti nima pravice do mezde ali podpore po gor-
njih poglavjih (od delodajalca, države, občine bivališča).

Semkaj se morajo po mojem mnenju šteti kadrovci,
ako so hranilci družin. Kadrovec je namreč prav povsod izvzet:
iz § 221 obrtnega zakona, iz uredbe o državnih podporah, iz raz-
nih zakonov o javnih uslužbencih itd. Odslužitev kadrskega roka
je osnovna državljanska dolžnost, nekak krvni davek, ki ga
mora kakor druge davke dati vsak državljani, ne da bi mogel
zato zahtevati zase kako posebno ugodnost. Še celo službena
razmerja, najsi bodo javnopravna ali pogodbeno, se z nastopom
službe v kadru prekinejo. Tako utegne družina kadrovca, če je
ta oženjen, zaiti v največjo stisko, ne da bi mogla zahtevati
podporo, predvideno za vojaške vpoklice. Če žena kadrovca
nima lastnih sredstev za preživljanje, če je kakor koli, n. pr.
zaradi otroka ovirana, da se loti pridobitnega dela, nastopi za
domovno občino brez dvoma dolžnost po § 22 z. o., in ona mora
vzeti družino v oskrbo, odnosno jo primerno podpirati.

(Dalje sledi.)

Iz Županske zveze

Županski tečaj na predan senatnih volitev.

Letošnje senatne volitve, ko pridejo vsi župani kot volivni upravičenci za te volitve v Ljubljano, namerava Županska zveza izkoristiti, enako kakor je to storila lani, za prireditev celodnevnega županskega tečaja. Ta tečaj bo v soboto, 11. novembra t. l. v Frančiškanski dvorani. Začetek je določen na 10. uro dopoldne. Predavanja so naslednja:

od 10.—12. ure: Vojaški posli občine;

od 15.—16. ure: Občinski uslužbenci;

od 16.—17. ure: Uredba o preskrbovanju družin siromašnih vojnih obveznikov;

od 17.—18. ure: Pasivna zaščita proti napadom iz zraka in gradnja zaklonišč.

Vsa predavanja bodo kratka, tako da bo dosti časa za debato in za vprašanja, na katera bodo strokovni uradniki kralj. banske uprave in vojaških oblastev odgovarjali. Po 18. uri bo razgovor tudi o drugih perečih zadevah, zlasti o občinskem proračunu za leto 1940/41.

Gospode župane vabimo, da se tečaja v čim večjem številu udeležijo.

Županska zveza.

Uprašanja in odgovori

Župan kot član odbora za podpore.

Tukajšnje okrajno sodišče je mnenja, da župan ne more biti član odbora za podpore, ker pravi čl. 9 uredbe o podpori rodbinam oseb, poklicanih v vojaško službo: »... en občinski odbornik, ki ga določi občinski odbor...«, s čimer da je jasno povedano, da more zastopati občino v odboru za podpore le občinski odbornik. — Ali ima sodišče prav? Naše mnenje je namreč, da so vsi odborniki, tudi župan in člani občinske uprave. Ako je zakonodavec rabil širši naziv »občinski odbornik«, je hotel s tem župana, ki bi bil kot izvršilni organ občine in njen predstavnik na zunaj sicer v prvi vrsti poklican za tako funkcijo, samo razbremeniti. — Obč. L.

Odgovor: Morda imate prav, toda z najnovejšo obvezno avtentično interpretacijo, objavljeno v »Službenem listu« št. 554/87 od letos pod t. III., je ministrstvo za socialno politiko župana izrečno izključilo od te funkcije. Župan torej ne more biti član tega odbora.

Razprodaja občinskega zemljišča v stavbene namene.

Naša občina je kupila svojčas večje zemljiško posestvo z namenom, da ga razparcelira in posamezne parcele proda občanom, da si zgradijo na njih stanovanjske hiše. S tem smo hoteli pospešiti gradnjo malih stanovanjskih hiš. Posestvo je razparcelirano in se sedaj razprodaja. — Prosimo pojasnila, ali je potrebna za vsako posamezno odprodajo odobritev ministrstva po § 81 zakona o občinah? — Obč. B.

Odgovor: Za te posamezne odprodaje ni potreben postopek po § 81 z. o. Posestvo, ki ga je bila občina svojčas kupila z namenom, da ga čimprej

razparcelira in razproda, ni prešlo v občinsko osnovno imovino po § 92 z. o., temveč je neka prehodna imovina občine. Če pa ni postalo del osnovne imovine, tudi ni potreben postopek po § 81, kakor to danes tolmači tudi banska uprava. Občina lahko posamezne parcele svobodno razprodaja, ne da bi si morala predhodno pribaviti za vsako parcelo posebej odobritev ministrstva, kakršna je za odsvojitve sicer predpisana po § 81.

Pač pa bo umestno, in sicer zaradi nemotene izvršitve zemljknižnega prepisa, kjer se običajno zahteva, da je kupna pogodba opremljena z odobritveno klavzulo višjega oblastva, da predložite kupno pogodbo okrajnemu načelstvu oziroma banski upravi, da bo ta ugotovila, ali gre res za nepremičnino, ki ni sestavni del občinske osnovne imovine, in da bo pogodbi pripisala svojo overovitevno klavzulo.

Zavarovalnina za nadarbinska in cerkvena poslopja.

Tukajšnji župnik že tri leta ni plačal zavarovalnine za župnišče, kaplanijo in gospodarsko poslopje. Bojimo se, da bi morala v primeru požara ta poslopja na novo zgraditi občina, kar bi pomenilo velikansko obremenitev župljanov. — Prosimo pojasnila, ali in kdo more prisiliti župnika, da dolžno zavarovalnino plača, in ali je morda dolžna plačati to zavarovalnino občina? — Obč. M.

Odgovor: Župnišče in gospodarsko poslopje spada k nadarbinski, kaplanija pa k cerkveni imovini. Zavarovalnino je dolžan plačevati župnik, ki kot nadarbinar uživa in upravlja nadarbinsko posestvo in ki je (obenem s ključarji) tudi upravitelj cerkvene imovine. Občina nima tukaj nobenih obveznosti. Ako se pa bojite, da po eventualnem požaru zavarovalnina ne bi bila izplačana in boste morali potem župljani zgraditi novo stavbo in jo plačati po določilih cerkveno-konkurenčnega zakona — ta bojazen ni neutemeljena — prijavite vaš primer škofijskemu ordinariatu s prošnjo, da ukrene potrebno, da se bo zavarovalnina za nazaj plačala in tudi za naprej v redu nakazovala. Če so dohodki nadarbinskega in cerkvenega posestva res tako majhni, da se iz njih zavarovalnina ne more kriti, more župnik zaprositi za cerkveno-konkurenčno obravnavo prav v ta namen. V to pa ga more prisiliti tudi le škofijski ordinariat.

Prestop s pomožnega na glavno službeno mesto.

Občinski uslužbenec, ki je imel že ob nastopu službe kvalifikacijo za glavno službeno mesto, je bil uslužben pri občini štiri leta na pomožnem službenem mestu. Peto leto se je glavno službeno mesto izpraznilo in občinski odbor je uslužbenca na njegovo prošnjo postavil na glavno službeno mesto kot novince, t. j. kot uradniškega pripravnika. V statutu je predvidena triletna pripravljalna doba. O kakšni prevedbi uslužbenec ni dobil dekreta, ker se je v splošnem smatralo tako, kakor da bi bil prišel v službo kak popolnoma tuj človek.

Ali se uslužbenec lahko koristi z določbo čl. 15 uredbe o občinskih uslužbencih, po kateri je pomožna služba enaka pripravljalni službi za glavna službena mesta?

Odgovor: Po besedilu čl. 15 uredbe o občinskih uslužbencih uslužbenec nima pravice zahtevati, da mu šteje občinski odbor službo na pomožnem službenem mestu — tudi če je imel od vsega začetka kvalifikacijo za glavno službeno mesto — kot pripravljalno službo na glavnem službenem mestu. »Prestop« ni »prevedba« in zaradi tega uslužbenec tudi ni mogel pričakovati prevedbenega dekreta. O tem, ali se dovoli »prestop« s pomožnega na glavno službeno mesto s pravno posledico štetja pomožne službe kot pripravljalne službe, ali ne, odloči edinole občinski odbor. V pričujočem primeru občinski odbor ni dovolil »prestopa«, marveč je izvršil novo postavitve na glavno službeno mesto, ne oziraje se na že prebita leta pomožne službe. Uslužbenec se torej v tem primeru ne more koristiti z določbami čl. 15 uredbe o občinskih uslužbencih.

Pravice občinskega uslužbenca ob razdružitvi občine.

Občinski uslužbenec na pomožnem službenem mestu si je pridobil s sklepom občinskega odbora stalnost. Občino samo nameravajo razdeliti v dve občini, oziroma mislijo le eno tretjino ozemlja izločiti in ustanoviti samostojno občino. Ali bi imel navedeni uslužbenec pravico, potegovati se za mesto istega položaja v eni izmed novih dveh občin in ali bi mu druge pravice (n. pr. plača) z razdelitvijo občine prenehale ali ne?

Odgovor: Za točen odgovor bi bilo treba predvsem vedeti, ali je uslužbenec pragmatičen ali pogodben. Ker mu je občinski odbor priznal stalnost, domnevamo, da je pragmatičen, kajti pogodbenim uslužbencem se navadno ne daje stalnosti.

Po § 7 zakona o občinah ni dvoma, da je ena izmed obeh novo nastalih občin zavezana prevzeti uslužbenca v službo v lastnosti, ki ustreza njegovemu dosedanjemu položaju. Če se občini glede prevzema ne moreta sami sporazumeti, se izroči spor v rešitev razsodišču, čigar odločba je dokončna.

Glede priznanja pravic v novi občini (plača, stalnost) je ločiti, ali je bil uslužbenec nastavljen pogodbeno ali pragmatično. Obveznosti, ki jih je prevzela prejšnja občina s službeno pogodbo, mora priznati tudi nova občina. Če pa je bil uslužbenec svojčas pragmatičen, nova občina ni dolžna priznati mu iste pravice, ki jih je imel svojčas pri prejšnji občini. Pragmatično službeno razmerje ima namreč javnopravni značaj, v javnem pravu pa ni načela varovanja pridobljenih pravic, kolikor tega kak zakonski predpis izrečno ne določa. Takega predpisa pa v tem primeru ni, kajti § 146, odst. 1 zakona o občinah se ne nanaša na ta primer, marveč samo na pravice, ki so jih občinski uslužbenci pridobili po predpisih, ki so veljali pred uveljavljanjem zakona o občinah. Nova občina more tedaj službeno razmerje prevzetega pragmatičnega uslužbenca z občinskim statutom po § 90 zakona o občinah popolnoma na novo urediti, ne da bi bila dolžna upoštevati pri tem pravice, ki si jih je pridobil uslužbenec v prejšnji občini.

Podpiranje družin vpoklicanih vojnih obveznikov.

Ali velja člen 362 zakona o ustroju vojske in mornarice sedaj, ko je v veljavi nova uredba o državnih podporah in ko odbori za podpore že poslujejo, še naprej, ali pa so občine sedaj proste teh bremen? — I. R.

Odgovor: Odgovor na Vaše vprašanje najdete v članku »Občina v vojni« v tej številki »Samouprave«. Po našem mnenju od Vas navedeni člen ne velja več, razloge za to mnenje pa poglejte v navedenem članku, kjer je vprašanje dolžnosti občin obširno obravnavano. Avtentične interpretacije pa do danes še ni.

Tej številki »Samouprave« smo priložili kot posebno prilogo razpravo g. A. Penka, političnopravnega uradnika pri kr. banski upravi, o članstvu občine. Razprava, v kateri je naše domovinsko pravo sistematično obdelano, vsebuje vse domovinske predpise zakona o občinah ter predpise prejšnjih domovinskih zakonov, kolikor so za reševanje domovinskih vprašanj še danes važni. Upoštevana je najnovejša upravnosodna judikatura in upravna praksa.

Iz finančnih razlogov pa smo morali zato izdati za oktober in november skupno številko lista, kar naj nam blagovolijo naročniki oprostiti ter upoštevati, da je ta številka več ko dvojna in da dobijo zastoj prepotrebni priročnik za domovinsko pravo, ki bo zlasti občinskim uradom odlično služil kot vodnik na tem polju.